

MOWNY (32) *ai*

o jasne (tak też *Cn*).

sg m N mowny (5). ◊ *A mowny* (1). ◊ *I mownym* (1). ◊ *L mownym* (1). ◊ *f A mowną* (1). ◊ *I mowną* (2). ◊ *n L mown(e)m* (1). ◊ *pl N m pers mowni* (4). *subst mowné* (3); *-é* (2), *-(e)* (1). ◊ *G mownych* (1). ◊ *I m mown(e)mi* (1). *f mownymi* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Mający zdolność mówienia, przemawiania; mówiący, przemawiający (20) :

W przen (5) :

Wyrażenia: »mowne gęśli« [*szyk 2 : 1*] (3): *KochPs* 215; *KochFr* 65; Złączenie [*muzy*] *fwóy wdzięczny głos z gęslami mownymi KochMuza* 26.

»lasy mowne« (1): Nie tak nam iako tobie *Echo* odpowiada. Gdy pod ląfy mownemi śpiewać fię kuśiemy *KlonŻal Bv*.

»mowna lutnia« (1): Czylim ia tobie ná to mowną Lutnią dáłá/ Żeby tylko v ciebie w kącie proznowáá. *WitosłLut A2v*.

a. Wymowny, łatwo i chętnie wysławiający się (1) :

W przen (1) :

Wyrażenie: »Helikon [*jako zgromadzenie muz*] mowny« (1): *NYe* wzywam tu *Apollo* ciebie z lutnią ftroyną/ Ni *Muze* z *Helikonu* was z wymową hoyną. Piżę s proftá/ proftości prawdá potrzebuie/ A w *Helikonie* mownym często vchrámuie. *StryjWjaz A3*.

b. Wielomowny, gadatliwy; loquax, verbosus Calep, Cn; garrulus, loquendo importunus Calep; dicax BartByd; linguax Cn (10) : *BierEz* O3; *ForCnR* A4; Niechayże tedy knam [*ku rycerstwu tureckiemu*] przyiáda mowni *Krześciánie*/ wyłwarzą ná nas kroleństwo *Greckie BielKron* 255; *Calep* 613a; Z świetckich ludzi ftáli fie mowni káznodzieie *WyprPl* A4; Dżis młodzi náftáli bárzo mowni/ y wtydu á czci ku ftárfzym máło pokázuiący *SkarKaz* 42b; iuż ow kupiec nie bárzo wárowny/ Co názyt mowny. *KlonFlis H2; KlonWor* 67.

[*Szereg:* »mowny a żwawy«: Acżkowiek niektorzy/ to chwalili/ ktorzy byli więcey mowni/ á żwáwi/ niłfli wymowni/ iż to vmieli wielkie rzeczy/ y fkroćić/ y fcieńnić/ y też/ máłe rzeczy/ wyfoko/ fferokimi fłowy podnieć *ErazmJęzyk E2.*]

W przen (1) : Iako z myłżami mowne gdy przegrały żáby. *KmitaSpit C2v*.

a. W funkcji rzeczownika (1) : Mowniciem obyczay máiá/ Nie w łobie nie záchowáią *BierEz* O3.

c. Obdarzony talentem krasomówczym, przemawiający pięknie i przekonująco; facetus BartByd; Calep; dicax, urbanus BartByd; affabilis Calep; disertus, a natura solutus ad dicendum, celeriter verba volvens a. volubilis orator Cn (3) : *Dicax, facetus, urbanus, qui verbis bene loqaitur, mowny BartByd* 42; *Calep* 40a, 403a.

d. O organie mowy (1) :

Wyrażenie: »mowny język« (1): Ale gdy by oyczyzná mowny ięzyk miałá/ Tákby fię ná ty fwoie fyny vłkarzáá. *Prot Dv*.

2. Przekazywany ustnie, wygłaszany (2) : Tám go [*Henryka Walezego*] *Myłżkowlki Bifkup* mowną orácyá/ przywitał wyłwáiiąc *Sármácką nácyą. StryjWjaz B4*.

Wyrażenie: »mowne podanie« (1): Ta Pánfka fkáźń [...] nie o piánym fłowie/ ále o Trádycyach muśi być rozumianá. bo fie Trádycye ná lámym mownem podániu gruntuią *WujJud* 30.

3. [*Mający fizyczną zdolność mówienia, mogący mówić (w przeciwieństwie do niemego)*]: y ták rzekł do onego głuchá/ W Imię Iezuía puść mié/ á niemego ducha luź opuść/ á bądź mownym: ktory wnet przemowił *ProtJalm* 21.]

Synonimy: 1.**b.** gadliwy; **α.** plapacz; 2. *ustny*.

Cf **CHYTROMOWNY**, **CUDOMOWNY**, **DARMOMOWNY**, **DŁUGOMOWNY**, **DOBROMOWNY**, **DUFNOMOWNY**, **GŁUPIOMOWNY**, **KRASOMOWNY**, **LEDWOMOWNY**, **LENIWOMOWNY**, **LEŚNOMOWNY**, **ŁAGODNIEMOWNY**, **MAŁOMOWNY**, **MĄDRZEMOWNY**, **[MNOGOMOWNY]**, **MOWCA**, **NIEMOWNY**, **NIEWIELOMOWNY**, **PLUGAWOMOWNY**, **PRAWDOMOWNY**, **PRĘDKOMOWNY**, **PROŻNOMOWNY**, **PRZYMOWNY**, **PYSZNOMOWNY**, **SŁODKOMOWNY**, **STRASZNOMOWNY**, **WDZIĘCZNOMOWNY**, **WIELEMOWNY**, **WIELMOWNY**, **WIELOMOWNY**, **WYSOKOMOWNY**, **ZGODNOMOWNY**

KK